

NATURA 2000

A természet védőhálója.

A NATURA 2000 védőháló számunkra is!

Lehetőség. Élj vele!

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

*„A múlt elesett hatalmunkból, a Jövendőnek urai vagyunk.”
(Széchenyi István: Hitel, 1830)*

A **modern kor emberében élő kép a TERMÉSZETRŐL** sok esetben rendkívül leegyszerűsített, amely nélkülözi azt a szemléletet, amely a természetes folyamatok, valamint az emberi tevékenység hatásainak megértéséhez kulcsfontosságú. Sajnos általánossá vált az, hogy az ember kívülállóként, a természettől elkülönülve, magasabb rendűként tekint a természeti rendszerekre. Egyre riasztóbb jeleket tapasztalhatunk AZ EMBER ÉS TERMÉSZET KAPCSOLATÁT illetően.

A természeti értékeink megóvásának fontossága a monetáris gondolkodás és a fogyasztói szemlélet eluralkodása következtében legtöbbször nem talál „értő” figyelemre. **Gyökeres SZEMLÉLETVÁLTÁSRA van szükség** ahhoz, hogy a mindannyiunk életminőségét befolyásoló, és annak alapot teremtő természeti területeink hosszú távon, megfelelő állapotban maradhassanak fenn. Ennek elengedhetetlen feltétele, hogy gyermekeink újra felfedezzék a természetet, élvezettel, önfeledten tölthessenek időt ott, sok-sok tapasztalatot, s ezen keresztül ismeretet és tudást gyűjtve. Az első lépések a gyermekek fogékonyságára, játékoságra és rugalmasságára alapozva a különböző óvodai tevékenységbe ágyazva szinte „észrevétlenül” megtehetőek. Segítsük őket a biztonságos megtapasztalásban, rácsodálkozásban és élményeik feldolgozásában!

Fontos, hogy ne újabb megtanítanivaló vagy megtanulandó anyagot formáljunk a NATURA 2000 témájából, hanem a már meglévő **tananyagot kiegészítő szakköri foglalkozások, szabadidős programok és kirándulások során** inkább gondolkodásra, kérdések megfogalmazására és véleményformálásra készítsük a diákokat.

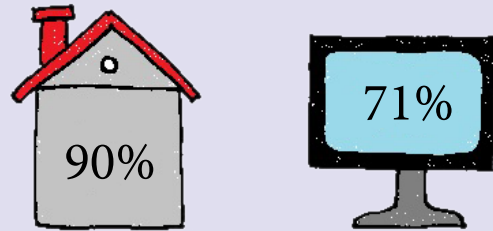
A **NATURA 2000 HÁLÓZAT** egyedülálló lehetőség az európai polgárok kezében! Rajtunk áll, hogy tudunk-e élni ezzel a lehetőséggel.

A FÖLD nevű bolygó, amely egyedüli otthonunk e hatalmas világmindenségben, kb. 4,6 milliárd éves. Ezt mindannyian megtanuljuk az iskolában akár többször is. Egy adat ez a többi között! Felfoghatatlanul nagy időtávlat. TEGYÜK SZEMÉLYESSÉ! Mondjuk, én vagyok a Föld. Életkorom 46 év. Dél van. Az én életemben az ember csak négy órája jelent meg, azaz ma reggel 8 órakor, és mindössze egy-két perc elegendő volt ahhoz, hogy a Föld erdőségeinek közel felét kiirtsa! Kell-e tovább magyarázni azt, hogy milyen radikális változásokat indított el az ember kényelmét szolgáló ipari és technikai forradalom? Kell-e magyarázni azt, hogy ennek milyen következményei lesznek? Sajnos, igen.

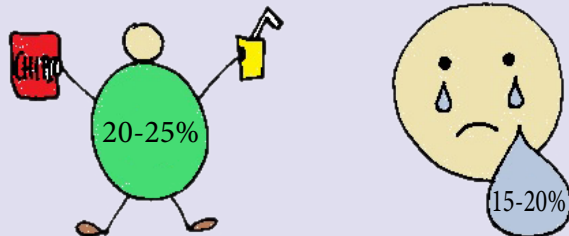
„A természet legyen veled!” Miért is?

Mert a mai kor gyermekei **SZABADIDEJÜK** 90%-át a négy fal között töltik, és a szabadidejük 71%-át képernyők előtt ülve töltik!

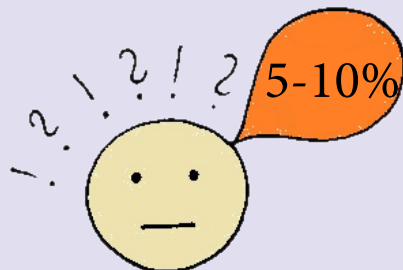

Mert minden negyedik-ötödik magyar gyermek a mozgásszegény életmód miatt **TÚLSÚLYOS!**

Mert a mai tizenévesek 15-20%-a **DEPRESSZIÓS!**

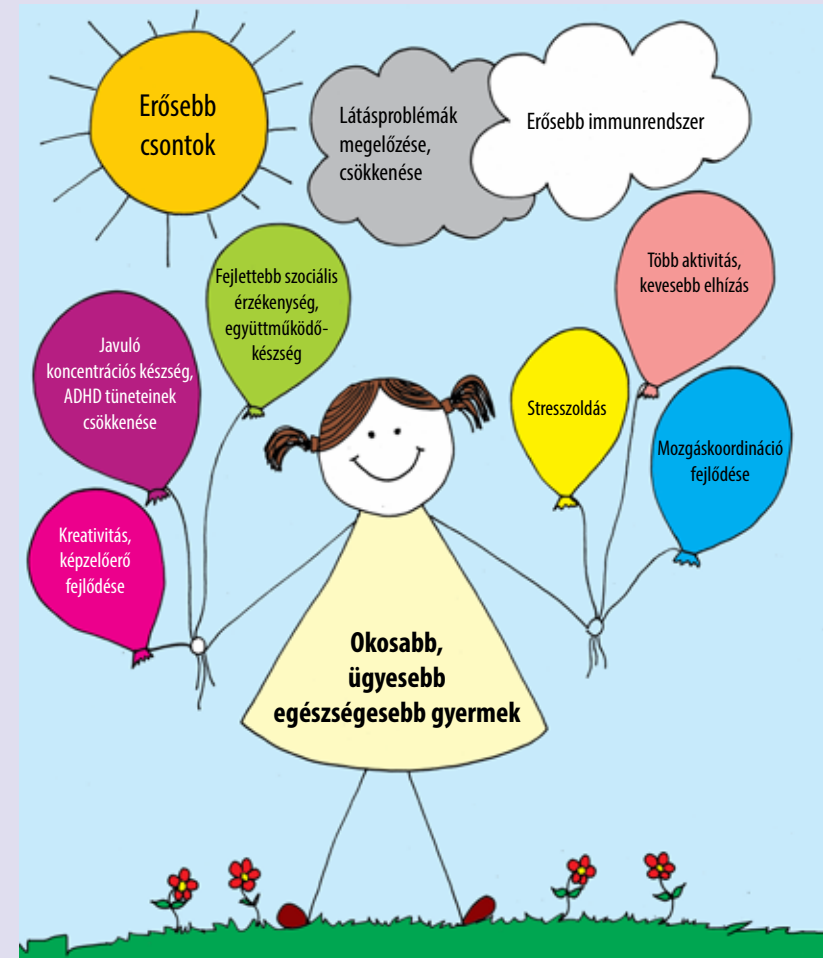

Mert a mai gyerekek 5-10%-a **FIGYELEMHIÁNYOS** zavarral küzd, ami sokszor társul hiperaktivitással!

Tehát szabaduljunk ki!

A természet, ahol „semmi sem egyforma” kimeríthetetlen tárháza a tapasztalati tanulásnak, táptalaja a kreativitásnak, fantáziának, és oltalma a testi-lelki egészségnek.

Forrás: Joseph Cornell: *Kézenfogva a gyerekekkel a természetben*. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület. Budapest, 1998.

Richard Leov: *Last child in the Woods*. Algonquin Books, 2008.

Herbert Renz-Polster – Gerald Hüther: *Vissza a gyökerekhez. Így fejlődnek „ezek a mai gyerekek”*.

Ursus Libris, Budapest, 2017.

<https://expeditioneducation.org/eei-education-model/>

Bevezetés

Bevezetés helyett álljon itt egy részlet Vida Gábor „**Helyünk a bioszférában**” című könyvéből:

„Világszerte intenzív kutatások folynak, környezetünk állapotát elemezzük, mérjük, modellezzük, a világúrból mesterséges holdakról monitorozzuk. Közben pedig szinte minden romlik tovább. A békáról szóló történetet az új helyzetnek megfelelően most másképp mondanám el, Orwell híres könyve nyomán, *Béka* címmel, az alábbi for-gatókönyvvel

A történet vége ugyanaz, mint az egyszerű békatanmeséé. Megfőttek.

Egy hatalmas kondér esővízzel töltve áll egy elhagyott táborhelyen az ott felejtett palackos gáztűzhelyen. Néhány béka észreveszi a szúnyog-lárváktól hemzsegó kitűnő élőhelyet, s beköltözik a kondérba. A kivételes képességű kétélűek a szúnyogok iparszerű tenyésztésével prosperáló gazdaságot, növekvő békapopulációt teremtenek. Egy különösen értelmes, Prométeusz nevű béka felfedezi, hogy a gáztűzhelyen ott a gyufa, s a gázcsapot kinyitva meggyújtja a lángot.

A langyosodó vízben minden sokkal nagyszerűbb. Több szúnyog, több béka, gyorsabb növekedés. Az egyik aggódó béka számításokat végez a szúnyogok és a békák várható gyarapodásával kapcsolatban. Kedvezőtlen jóslatai nem válnak be. Némelyik zöldes színű béka mégis nyugtalanodik, de a többiek rendre utasítják a renitenskedőt.

A víz azonban mintha már kedvezőtlenül meleg lenne. A szúnyogok sem szaporodnak eléggé. A békák pedig teljesen kitöltik a kedvező vízfelszínt. Némelyiknek csak a felszín alatti második sorban marad hely, s fulladással, éhezéssel küszködik.

A növekvő elégedetlenség hatására a békák tanácsa kiterjedt kutatás megszervezését határozza el. Igényes tudományos alapossággal méri a kondér fenekének hővezetését. Egyes tudós békák felhívják a figyelmet a melegedő vízből kiváló vízkő hőszigetelő hatására, ami a melegedés várható csökkenését eredményezheti. Egy másik kutatócsoport a víz turbulens mozgását elemzi, kiemelve annak bizonytalan, meg-jósolhatatlan hőmozgásait. Egy harmadik csoport a vízfelszínen úszó békatanács tagjait nyugtatja meg, hogy az alattuk második, sőt már harmadik rétegben nyomorgó békák izolátorként mérséklék a hővezetést, míg a felszín a párolgáshő elvonása miatt is hűvösebb.

...

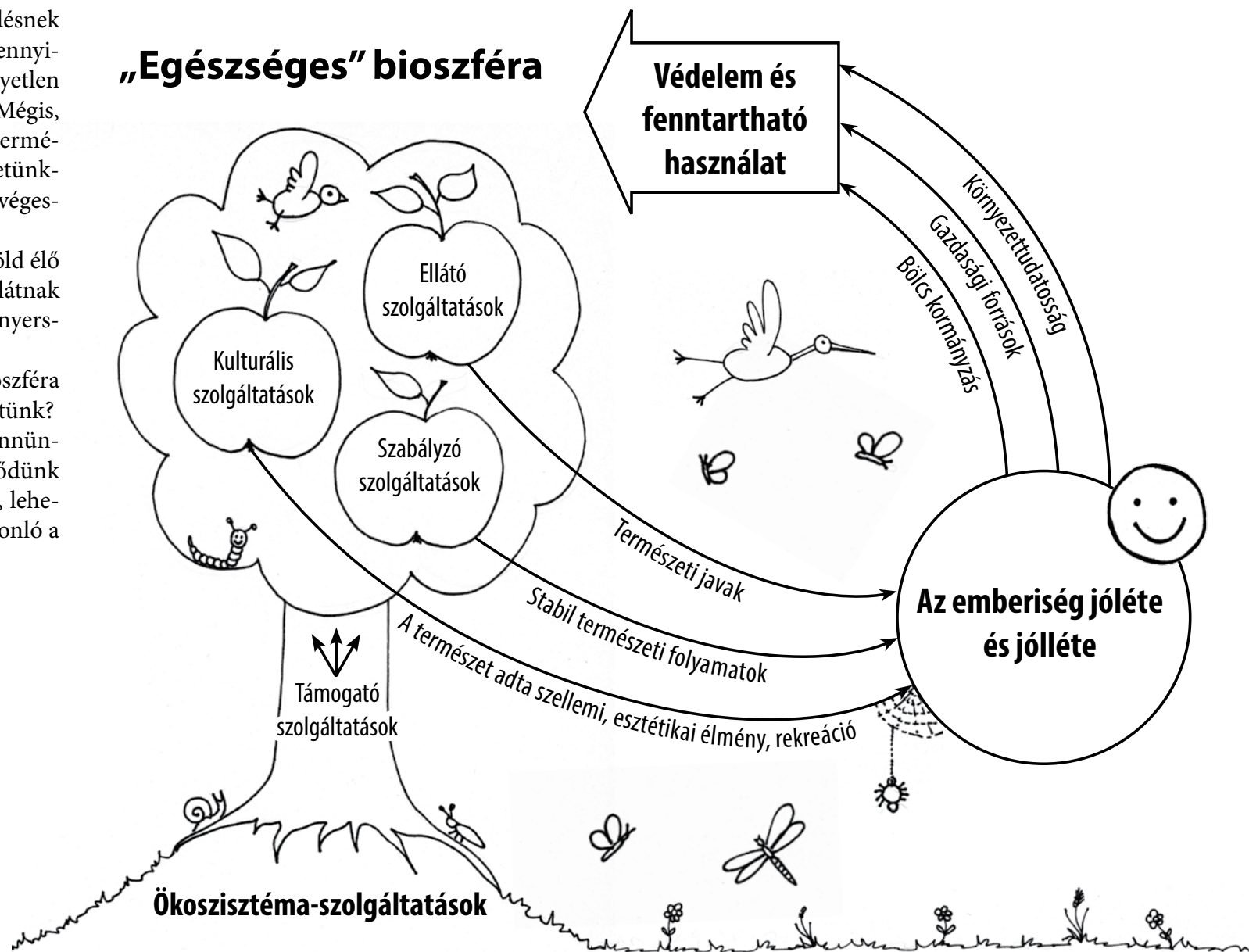
Egyéb csoportok bíznak a feltámadó szél hűtésében vagy a tűzhely gázpalackjának várható kimerülésében, de mivel a víz tovább melegszik, végül fontolóra veszik a gázcsap takarékra állításának lehetőségeit is. A legerősebb csoportosulás elnök-főbékája a legfelsőbb és legkedvezőbb felszíni rétegből a javaslatot megvetozza, s a tudós békákat további monitorozásra, modellezésre, másféle megoldások keresésére szólítja fel.

A természet „ajándékai”, avagy az „ökoszisztéma-szolgáltatások”!

A tudományos és technikai fejlődésnek köszönhetően soha nem látott mennyiségű ismeret van birtokunkban egyetlen otthonunkról, a Föld bolygóról. Mégis, mintha nem vennénk tudomást a természeti erőforrások jelentőségéről életünkben, azok összetettségéről és azok végeségéről.

Miért áztatjuk magunkat, hogy a Föld élő rendszerei, amelyek bennünket ellátnak levegővel, tiszta vízzel, táplálékkal, nyersanyaggal, mindent kibírnak?

Miért gondoljuk azt, hogy a bioszféra másképp működik, mint a saját testünket, ha „okosan” használjuk, törődünk vele és nem élünk vissza erőinkkel, lehetőségeinkkel! „Földanyánkkal” hasonló a helyzet!

A természetvédelem rövid története

A természetvédelem hosszú, rögös utat járt be a természet erejétől való vallásos félelemtől, az egyre fogyatkozó természeti erőforrások használatának gazdasági indíttatású korlátozásán keresztül a tudományos alapokon nyugvó, a bioszféra önálló értékét felismerő védelemig.

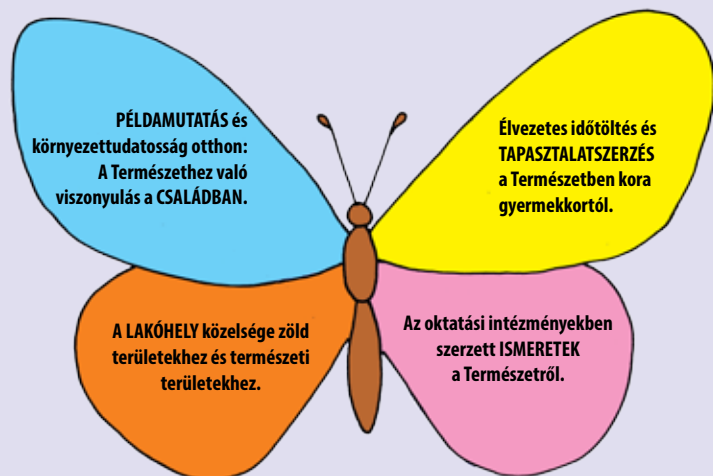
A 19. század végén elindult védetté nyilvánítások idején, és később az intézményes természetvédelem kialakulásakor jellemző koncepció nagy változáson ment keresztül napjainkig világszerte. A természeti értékek védelme kezdetben elszigetelést, az ember lehető legnagyobb mértékű kizárását jelentette („rezervátumszemlélet”). A korábbi felülről szervezett „konzerváció” helyett ma egyre inkább a partnerségre építő „kezelés” fogalmat használjuk, ami magába foglalja a biodiverzitás rendszerszemléletű megőrzése mellett az erőforrás-gazdálkodást és a társadalommal való folyamatos kapcsolattartást is.

A természetvédelem kezdetei	Napjaink természetvédelme
„Természeti szentélyek” (rezervátumok)	Nagyobb, nyílt rendszerbe integrált védett területek hálózata
Védelem (kizárás, konzerválás)	Fenntartó és fenntartható használat melletti megőrzés (kezelés)
Statikus	Dinamikus
Központosított szabályzás	Egységes elvek alapján, de a helyi adottságok figyelembevételével történő szabályozás
„Elitista” (védelem és kutatás)	Szélesebb társadalmi részvétel (kommunikáció, rekreáció, KÖRNYEZETI NEVELÉS, támogatás)
Fejlesztések erős korlátozása	Integrált tervezésen alapuló koordinált fejlesztés, különböző célok közelítése, illesztése
Más szektorok kizárása	Különböző szektorok egymást kiegészítő, támogató tevékenysége

Cél vagy eszköz?

A **KÖRNYEZETI NEVELÉS** meghatározása másképpen alakul egy pedagógus és egy természetvédelmi szakember megfogalmazásában. Ami egy oktatási intézményben „cél”, az a természetvédelem számára „kezelői eszköz”, amely hozzájárul egy terület vagy egy természeti érték fennmaradásához, megőrzéséhez. Az urbanizáció, a modern ember gyökeresen átalakult életvitele, gyermekeink „túlfeltése” napjainkra jelentős eltávolodást idézett elő a Természettől. Amellett, hogy ennek az elidegenedésnek számos negatív „tünetét” lehet észlelni az egyén életét tekintve, azzal is számolnunk kell, hogy amit nem ismerünk, nem értünk, azt nem tudjuk megvédeni, arról nem tudunk felelős döntéseket hozni. Ebből következően a környezeti nevelés akár cél, akár kezelői eszköz, mindenképpen az élhető jövőnk záloga! Érdeemes jól csinálni! Mi befolyásolja gyermekeink kapcsolatát a Természettel?

Forrás:

Chen-Hsuan Cheng, J. – Monroe, M.C.: *Connection to Nature: children's affective attitude toward nature. Environment and Behavior* 44 (1). 2012.

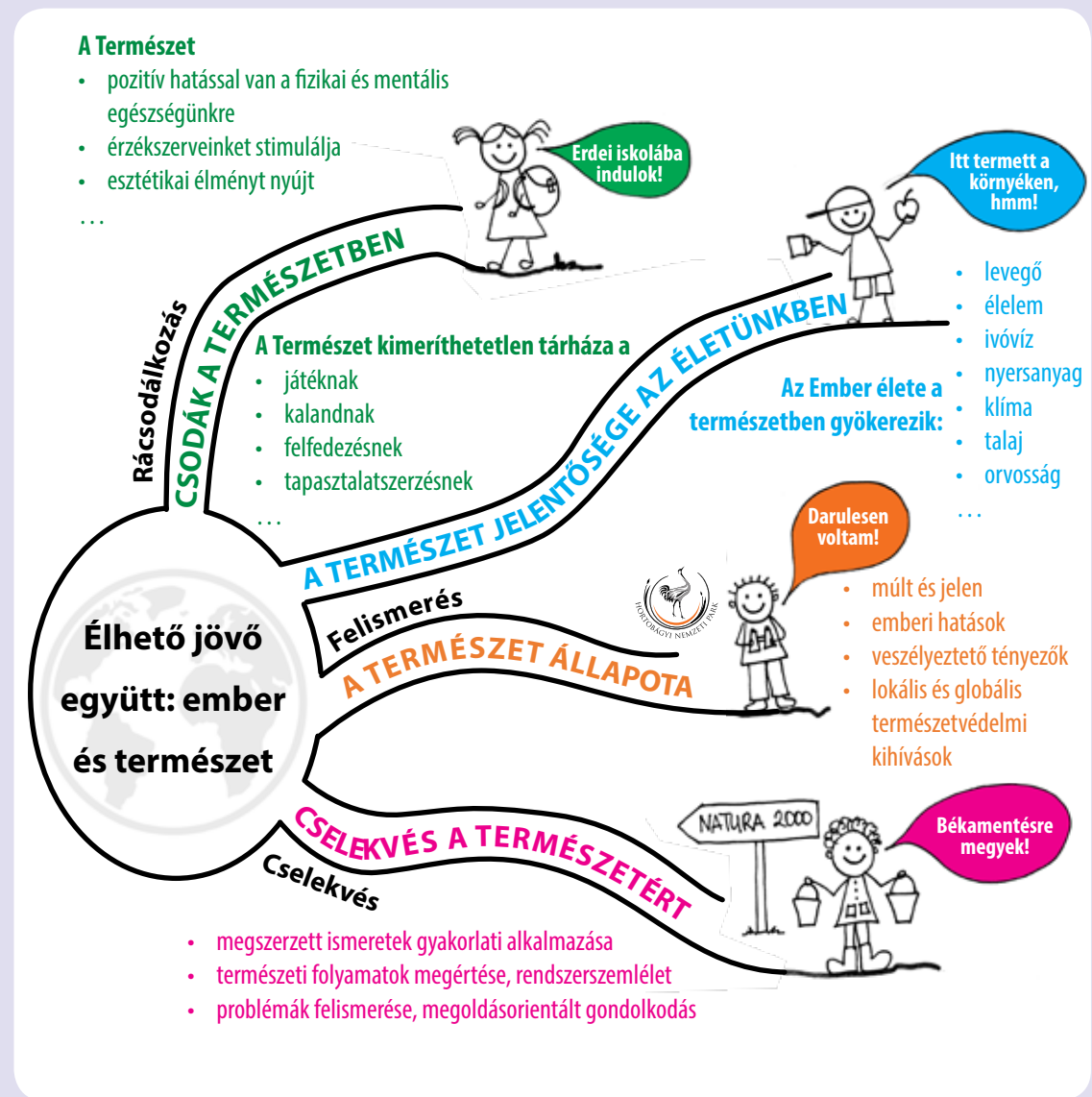
Connecting with Nature. RSPB publication. 2013.

(http://ww2.rspb.org.uk/Images/connecting-with-nature_tcm9-354603.pdf)

Youth Voices Curriculum Sourcebook. IUCN and East-West Center (USA). 2017.

(<http://iucnyouthvoices.org/wp-content/uploads/2017/05/IUCN-Youth-Voices-Curriculum-Sourcebook.pdf>)

A Természethez való újrakapcsolódáshoz a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) négy „ösvényt” javasol:

A hazai természetvédelem történetének néhány mérföldköve (kis kitekintéssel a „nagyvilágban” történt intézkedésekre):

1909, 1914, 1931	Kaán Károly a magyar természetvédelem szakmai megalapozását jelentő műveinek megjelenése.
1922	Hivatásos Kócsagőr alkalmazása a Kis-Balatonnál.
1935	Törvény az erdőkről és a természetvédelemről.
1939	Első védett terület: Debreceni Nagyerdő.
1952	Első tájvédelmi körzet: Tihanyi Tájvédelmi Körzet.
1971	Ramsari Egyezmény „A nemzetközi jelentőségű vadvizekről, különösen mint a vízimadarak tartózkodási helyéről”.
1971	Az UNESCO „Ember és bioszféra” címmel kutatási programot indított a természeti környezet megóvásáért, ennek érdekében a csatlakozó országok bioszféra-rezervátumokat jelöltek ki.
1972	Az UNESCO Világörökség Egyezményének célja az emberiség kiemelkedő értékkel bíró kulturális és természeti örökségének megőrzése.
1973	A Hortobágyi Nemzeti Park létrehozása.
1973	Washingtoni Egyezmény (CITES) „A veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről”.
1975	A Kiskunsági Nemzeti Park létrehozása.
1977	A Bükki Nemzeti Park létrehozása.
1979	Bonni Egyezmény „A vándorló vadon élő állatfajok védelméről”.
1979	Berni Egyezmény „Az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről”.
1979	Az Európai Unió Madárvédelmi irányelvének célja a tagállamok területén természetes módon előforduló összes madárfaj védelme.
1985	Az Aggteleki Nemzeti Park létrehozása.
1991	A Fertő-tavi Nemzeti Park létrehozása.
1992	Riói Biodiverzitás Egyezmény „A biológiai sokféleségről”.
1992	Az Európai Unió Élőhelyvédelmi irányelvének fő célkitűzése a biológiai sokféleség megóvása, a fajok és élőhelytípusok hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével.
1994	Nemzeti Környezet- és Természetpolitikai Koncepció.
1994	A Fertő–Hanság Nemzeti Park létrehozása.
1996	A Duna–Dráva Nemzeti Park létrehozása.
1996	Az önálló Természetvédelmi Törvény megszületése.
1997	A Körös–Maros, a Balaton-felvidéki és a Duna–Ipoly Nemzeti Park létrehozása.
2000	Az Európa Tanács Európai Táj Egyezménye a gazdag európai táji örökség megőrzését szolgálja.
2002	Az Őrségi Nemzeti Park létrehozása.
2004	Magyarország csatlakozott az Európai Unióhoz.
2004	Hazánkban 2004 októberében lépett hatályba az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló Kormányrendelet , amely tartalmazza a NATURA 2000 hálózat elemeire vonatkozó szabályokat.
2010	KvVM rendelet megjelenése, amely a Natura 2000 területekkel érintett ingatlanok helyrajzi számait és a területek térképi lehatárolását is tartalmazza.

Vissza a Természethez!

A Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) a globális természetvédelmi problémák orvosolására a környezeti nevelést látja az egyik stratégiai fontosságú tevékenységnek. A feladat nem más, mint a természettől eltávolodott, elidegenedett ember ráébresztése saját felelősségére, és annak tudatosítása, hogy a természeti erőforrások végesek.

Az IUCN által szervezett nemzetközi konferenciákon (2014, 2016) a szakemberek megfogalmazták a legfontosabb stratégiákat az ember és természet „kapcsolatának” rendezésére. A szervezet a dominánsan negatív tényekkel, riasztó tendenciákkal sokkoló nevelési programok helyett **POZITÍV, KIS LÉPÉSEKBEN TÖRTÉNŐ CSELEKVÉSI PROGRAMOT** ajánl hét pontban:

1. Töltsenek a gyermekeink, fiataljaink a lehető legtöbb **IDŐT A TERMÉSZETBEN**.
2. Legyen ez az idő **ÉLVEZETES, SZABAD JÁTÉKBAN, ÉLMÉNYBEN, RÁCSODÁLKOZÁSBAN, TAPASZTALATBAN GAZDAG**, akár közösségi, akár egyéni programról van szó!
3. Használjuk a „**VÁROSI TERMÉSZETDARABKÁKAT**” (parkok, botanikus és állatkertek) kapuként az igazi vadon felé!
4. Használjuk a **TECHNOLÓGIÁT ESZKÖZKÉNT** a természet megismerésében, és tanítsuk meg ezeknek **MÉRTÉKTARTÓ HASZNÁLATÁT** gyermekeinknek!
5. Ismerjük meg és osszuk meg gyermekeinkkel a természeti környezetünkhöz kapcsolódó **MŰLTUNKAT ÉS KULTÚRÁNKAT**!
6. Építsünk fel **VÁLTOZATOS KAPCSOLATRENDSZERT** a környezeti nevelési programjaink támogatására és változatosabbá tételére (pl.: kapcsolat természetvédelmi szakemberekkel, kutatókkal, gazdálkodókkal)!
7. Vértessük fel gyermekeinket olyan **KÉSZSÉGEKKEL, ESZKÖZÖKKEL**, amelyek egy jövőbeni döntéshozónak segítségére lesznek **A TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK TUDATOS ÉS FELELŐS HASZNÁLATÁBAN** (pl.: széles látókör, rendszerben történő gondolkodás, megoldásorientált attitűd, intelligens vitakultúra)!

Forrás: The #NatureForAll playbook: an action guide for inspiring love of nature. IUCN. Gland, 2017.
(<https://portals.iucn.org/library/node/47049>)

„Csak azt védjük meg, amit szeretünk,
csak azt szeretjük, amit értünk,
és csak azt érthetjük, amit ismerünk.”
(Baba Dioum erdőmérnök, Szenegál)

„Mi is az a NATURA 2000?

Az Európai Unió annak ellenére, hogy alapvetően gazdasági érdekek és célok összehangolására jött létre, a környezet- és természetvédelem kérdéskörével meglehetősen korán elkezdett foglalkozni. A természetvédelem céljaiban és eszköztrendszerében jelentősen eltérő lehet az egyes tagországokban, valamint az is nyilvánvaló, hogy a természet nem ismer országhatárokat. Így csak az összehangolt, együttműködésen alapuló természetvédelmi tevékenység lehet sikeres. Ez a felismerés vezetett számos nemzetközi egyezmény kidolgozásához és széleskörű elfogadásához, amelyek tulajdonképpen megalapozták az Európai Unió természetvédelmi jogi anyagának két alappillért, a madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelvet.

A két irányelv tekinthető a közösségi természetvédelem jogi sarokköveinek. A jelenlegi 28 tagállam, köztük hazánk is, ezek alapján együtt dolgozik azon, hogy Európa legértékesebb és legveszélyeztetettebb élőlényei és élőhelyeinek védelmét megvalósítsák, biztosítsák.

KISLEXIKON:

Az IRÁNYELVEK a közösségi környezetjog leggyakrabban használt eszközei, végrehajtásuk az általuk elérni kívánt cél megvalósításához kötelező. A tagállamok maguk választhatják meg a módot és a formát, amellyel az irányelv céljait nemzeti jogalkotásukon keresztül végrehajtják.

ÖKOLÓGIAI HÁLÓZATON a különböző természetes és természetközeli élőhelyek foltjait és a közöttük meglévő térbeli kapcsolatrendszerét értjük.

BIOLÓGIAI SOKFÉLESEG az élőlények sokféleségének teljességét jelenti. Lefedi az élet minden megjelenési formájának, illetve a biológiai szerveződés minden egyed feletti és alatti szintjének sokféleségét.

KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETES ÉLŐHELYTÍPUSOK azok, amelyek az Európai Unió egész területét tekintve az eltűnés veszélye fenyeget, vagy kicsi a természetes elterjedésük, vagy egy adott életföldrajzi régió belül jellemző sajátosságokkal bírnak.

KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYFAJOK azok, amelyek az Európai Unió egész területét figyelembe véve veszélyeztetettek, állományaik sérülékenyek, ritkák vagy endemikusak (bennszülöttek).

KEDVEZŐ TERMÉSZETVÉDELMI HELYZET az élőhelyvédelmi irányelv kulcsfogalmainak egyike, rendkívül fontos, hiszen ez az a cél, amit az irányelvek alapján az országoknak kötelezően el kell érniük. Egy adott faj vagy élőhelytípus kedvező természetvédelmi helyzetben van, amennyiben hosszú távú fennmaradása biztosított.

A **NATURA 2000 HÁLÓZAT** az Európai Unió két természetvédelmi irányelve alapján kijelölt területeket – a madárvédelmi irányelv végrehajtásaként kijelölt **KÜLÖNLEGES MADÁRVÉDELMI TERÜLETEKET** (KMT) és – az élőhelyvédelmi irányelv alapján kijelölt **KÜLÖNLEGES TERMÉSZETMEGŐRZÉSI TERÜLETEKET** (KTT) foglalja magába.

Ez egy olyan **ÖSSZEFÜGGŐ EURÓPAI ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT**, amely a **KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ** természetes **ÉLŐHELYTÍPUSOK**, vadon élő **ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYFAJOK** védelmén keresztül biztosítja a **BIOLÓGIAI SOKFÉLESEG** megóvását és hozzájárul **KEDVEZŐ TERMÉSZETVÉDELMI HELYZETÜK** fenntartásához, illetve helyreállításához.

Természet receptre!

Igen, már vannak olyan országok, ahol az orvos elrendelheti betegének „orvosságként” a szabad természetben való tartózkodást. Vizsgálatok tucatjai bizonyítják, hogy gyermekeinkre a szabadban eltöltött idő mással nem pótolható, pozitív hatással van!

Tehát, milyen jó lenne, ha ...

Minden évben:

Milyen jó lenne a nyár eleji „nagyobb” kirándulást egy a lakóhelytől kissé távolabb eső nemzeti parkba vagy erdei óvodába szervezni, felfedezni Magyarország természeti örökségét!

Minden hónapban:

A lakóhely közelében lévő, látogatható védett területek felfedezése, akár szervezett program (madár-gyűjtési bemutató, madárles stb.) keretében. A területen gazdálkodók felkeresése is érdekes program lehet az óvodások számára!

Minden héten:

Legalább félnapos „kirándulás” a természetben vagy természetközeli helyen (park, állatkert, botanikus kert stb.)! Ez legyen a „kutatás”, megfigyelés és vizsgálódás ideje!

Mindennap:

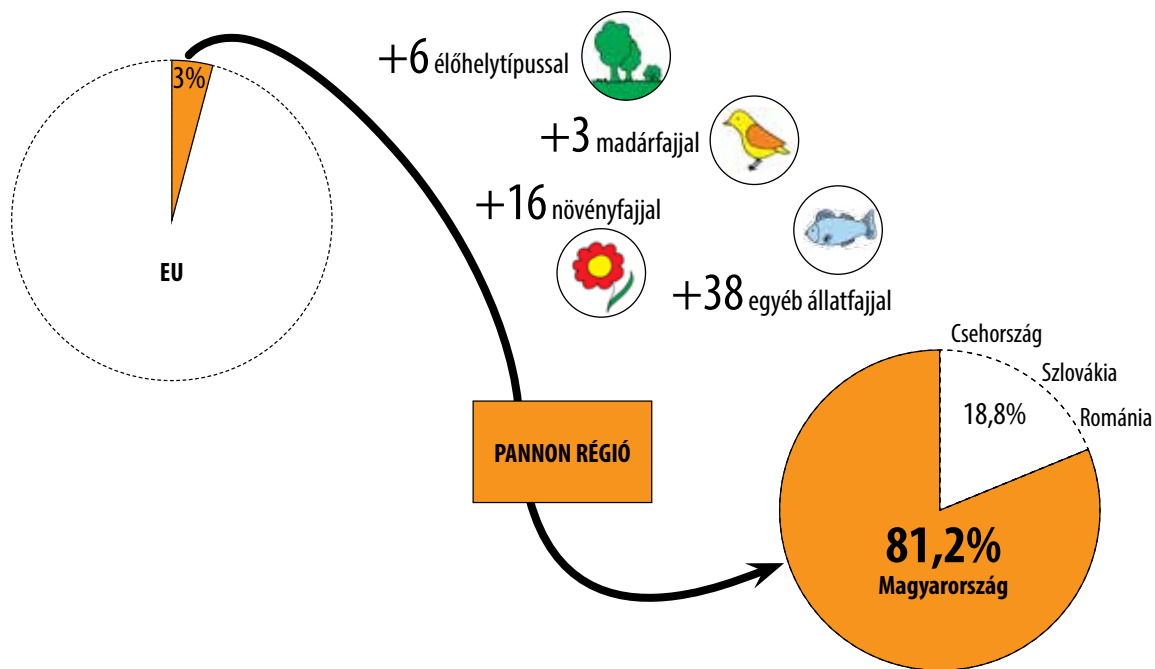
Legyen a gyerekek számára biztosítva legalább 1-2 óra szabadban töltött idő! A legjobb egy biztonságos kültéri környezetben (pl. óvodakert, természetes elemekben gazdag játszótér) történő szabad játék! Sok fadarabbal, kavicsal, sárral és POCSOLYÁVAL!

Forrás: Nature Kids Inttitute, USA.

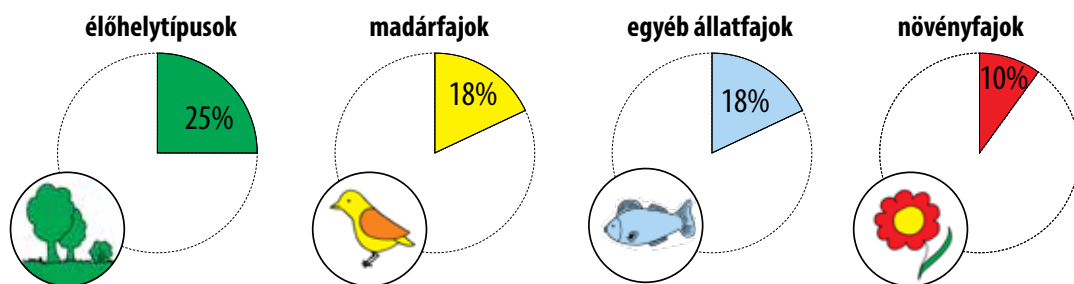
Magyarország „ajándéka” a PANNON régió

Hazánk csatlakozásával az EU eddigi területén található hat biogeográfiai régió kiegészült a **Pannon régióval**, amely legnagyobbbrészt Magyarország területén található. Jelenleg Európa területét 9 biogeográfiai régióra osztják.

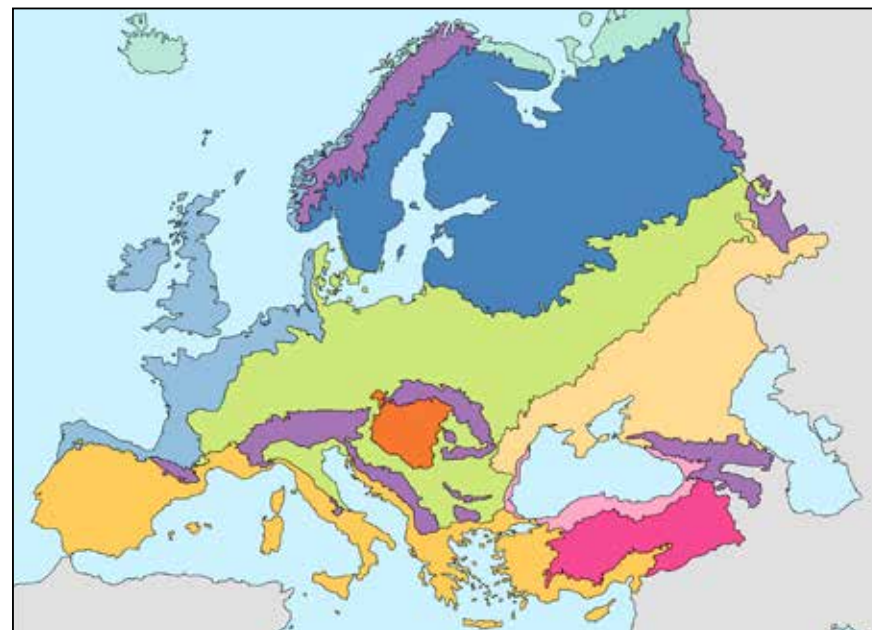
A csatlakozással bővült az élőhely- és madárvédelmi irányelv:

Bár a legkisebb életföldrajzi régió, élővilágának kiemelkedő gazdagságát jól mutatja, hogy a közösségi jelentőségű

megtalálható itt.

Forrás: Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (<https://www.eea.europa.eu/>)

arktikus boreális atlantikus kontinentális alpin pannon mediterrán
makronéziai sztyeppeki fekete-tengeri anatóliai

KISLEXIKON:

ÉLETFÖLDRAJZI (BIOGEOGRÁFIAI) RÉGIÓ:

A kontinens eltérő éghajlati és magassági típusait reprezentáló különböző élőhelytípusok előfordulási gyakorisága alapján az Európai Bizottság az Európai Unió jelenlegi földrajzi területét egymástól elkülönülő életföldrajzi (biogeográfiai) régiókra osztotta.

A Pannon biogeográfiai régióban számos olyan faj és élőhelytípus található, amely a 2004-es bővítés előtti unió területén nem fordult elő. A csak hazánk területén előforduló élőhelytípusok és fajok, az ún. „pannonikumok” esetében különösen nagy Magyarország felelőssége, hiszen unión belüli fennmaradásuk elsősorban hazánkon múlik.

A „pannon szikes sztyeppék és mocsarak” kategória a száraz gyepektől a szikes tavakig többféle élőhelytípust foglal magába. Megőrzésükben különösen nagy a felelősségünk, hiszen a Hortobágy ősi szikesei a legnagyobb összefüggő maradványa egész Európában ennek a csodálatos természeti örökségnek.

A magyar kökörcsin szűk elterjedésű, veszélyeztetett bennszülött növényünk. Néhány élőhelye maradt fenn napjainkra a Nyírségben, száraz homoki gyepekben, homoki tölgyesekben. E növény fennmaradásának feltétele a természetvédelmi szempontokat figyelembe vevő legeltetés. Ez esetben is rendkívül fontos a gazdálkodók és a szakemberek együttműködése.

Hol is kezdjük? Mivel kezdjük?

Természetesen BAKANCSLISTÁVAL! Ez persze életkoronként nagyon eltérő tevéken-
ségeket tartalmazhat!

Szemponatok a gyermekek és a természet kapcsolatának formálásában:

0–6 év	7–12 év	13– év
szabad játék	felfedezés	aktív részvétel egy jelenség vizsgálatában, egy probléma felismerésében és a megoldás keresésében
rácsodálkozás, megtapasztalás	rácsodálkozás, megtapasztalás, megismerés	megtapasztalás, megismerés, megértés
közvetlen környezet: OTTHON – ÓVODA – LAKÓHELY	táguló környezet: ISKOLA – LAKÓHELY – ORSZÁG	globális rálátás: LAKÓHELY – ORSZÁG – FÖLD
szülő, óvópedagógus példája meghatározó	szülők, pedagógusok példája fontos, kortársak hatása meghatározó	médiaszereplők, ismert személyek példája kortársak véleménye meghatározó

Fontos tendenciák az életkor változása mentén:

KISGYERMEKKOR		IFJÚKOR
megtapasztalás, rácsodálkozás	ÉLVEZETES JELENLÉT →	megtapasztalás, megismerés, megértés, véleményformálás
szabad játék	ÉLVEZETES JELENLÉT →	aktív részvétel a természetben folytatott tevékenység szervezésében
magas „energiájú”, strukturálatlan aktivitás	ÉLVEZETES JELENLÉT →	nyugodtabb, nagyobb összpontosítással járó szervezett tevékenység
lelkesezés felébresztése	ÉLVEZETES JELENLÉT → A TERMÉSZETBEN	elköteleződés

„A természet sohasem unalmas!”
(Melvin Konner antropológus, USA)

A legjobb, ha a gyerekek maguk (egy kis „észrevétlen” felnőtt segít-
séggel) állítják össze a kívánságlistát. Szerencsére a Természet a já-
tékok és a felfedeznivalók kifogyhatatlan tárháza! Nézzünk néhány
példát:

Itt tényleg csak a fantáziánk és a bátorságunk szab határt! Ötlet: Ezt lehet egyfajta bingóként is játszani, hogy a tanév alatt kinek (vagy talán közösségként együtt) mikorra sikerül minden tételt kipipálni! Lehet hatalmas plakátszerű bingótáblát rajzolni-festeni, fotókkal díszíteni, közben az élményeket közösen újra és újra felidézni!

Forrás: Carla Wilson: Effective approaches to connect children with nature.
Department of Conservation, New Zealand, 2011.

A hazai NATURA 2000 hálózat kijelölése

A hálózat felállításának legnagyobb előnye, hogy Magyarország természeti értékei az eddiginél magasabb szintű, európai uniós jogi védelmet kapnak, ami nagymértékben támogatja a hazai természetvédelmi törekvéseket, elősegítve páratlanul gazdag természeti értékeink megőrzését.

A Natura 2000 hálózat területei nem helyettesítik a hazai védett természeti területek rendszerét, hanem azt kiegészítik egy új típusú, a természetmegőrzést szolgáló jogi és támogatási eszközzel.

A Natura 2000 hálózat területeit, vagyis a különleges madárvédelmi területeket és a különleges természetmegőrzési területeket (egymással akár átfedésben) a tagállamok jelölik ki, de a **kijelölés procedúrája** eltérő a két irányelv alapján kijelölt területek esetében.

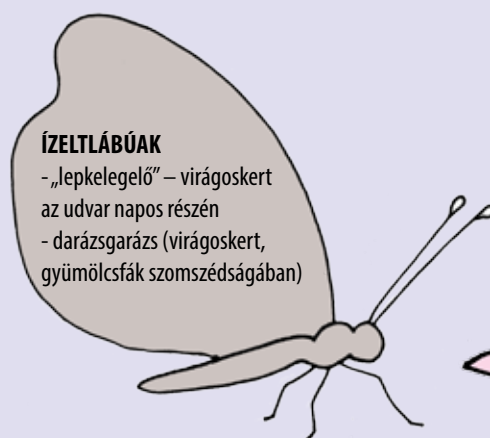
Magyarországon az előkészítő munkákat, a **területjavaslatok** előkészítését több kutatóintézet bevonásával végezték el. Az adatgyűjtés eredményeinek felhasználásával az európai uniós kritériumoknak megfelelően, **kizárólag szakmai (ökológiai) szempontok** szerint az állami természetvédelem területi szervei, a nemzeti park igazgatóságok munkatársai dolgozták ki a konkrét területekre vonatkozó javaslatokat és terjesztették fel az akkori szaktárca (KvVM TvH) számára. A javasolt területekről részletes dokumentációt kellett készíteni az Európai Bizottság számára.

Védett természeti területek	Natura 2000 területek
Országos jelentőséggel bíró természeti területek	Az Európai Unió egészében közösségi jelentőséggel bíró állat- és növényfajoknak, élőhelytípusoknak otthont adó területek
Külön jogszabállyal a magyar természetvédelmi törvénynek megfelelő eljárásrend szerint kerülnek védelem alá	Két európai uniós irányelv alapján kerültek kijelölésre: • Madárvédelmi Irányelv (1979) • Élőhelyvédelmi Irányelv (1992)
A kijelölés és megőrzés „ önkéntes belügy ”	A kijelölés és fenntartás az EU tagországai számára kötelező
Területtípusok: • természetvédelmi terület (országos és helyi jelentőségű) • tájvédelmi körzet • nemzeti park Az egyes típusok között nincs átfedés	Területtípusok: • különleges madárvédelmi terület • különleges természetmegőrzési terület A két típus között 41% átfedés van
Cél: A létrehozó jogszabályban lefektetett természetvédelmi céloknak kell prioritást kapniuk	Cél: A kedvező természetvédelmi helyzet megőrzése, fenntartása, helyreállítása és a fenntartható gazdálkodás feltételeinek biztosítása
Kezelési terv (jogszabály)	Fenntartási terv (javaslat)
90%-a egyben Natura 2000	40% egyben országos jelentőségű védett terület

A TERMÉSZET HÁZHOZ JÖN? ÉLETTÉR AZ UDVARON!

Egy oktatási intézményt nem csak környezetvédelmi átalakításokkal (tudatos hulladék-kezelés, energiagazdálkodás stb.) lehet „zöldíteni”, hanem például az udvar átalakításával is. Az iskola udvara-kertje, főként városi környezetben, fontos helyszíne lehet annak, ahol a gyerekek megkapják a minden napra rendelt „természetadagjuk” egy jó részét. Ezen átalakítások legtöbbje nem kíván tetemes pénzügyi ráfordítást, és ami még fontosabb, a gyerekek maguk lehetnek a kivitelezők. Talán egy kis felnőtt segítség elkel, amihez a szülők is be lehet vonni. A munka kapcsán szóba kerülhet számos természetvédelemmel, Natura 2000-rel kapcsolatos fogalom, téma is. Teremtsünk természettel teli játszóteret a gyerekek számára, és ezzel egy időben életteret számos állatnak, amelyek így a közelünkbe merészkedve megfigyelhetővé válnak. A gyerekek a rácsodálkozás, megismerés öröme mellett a felelősségvállalással is ismerkedhetnek egy-egy ilyen lélettér kialakítása kapcsán.

Néhány ötlet:

Hasznos irodalom és linkek: <https://madardaloskert.hu/> http://www.mme.hu/madarbarat_kert

Drexler Sz.: Madárbarát kert. Cser Kiadó, Budapest, 2007.

Ilonczay Z.: Lepkebarát kert. Cser Kiadó, Budapest, 2007.

Gyarmathy I.: Élővilágbarát kert. Természetvédelem a házunk körül. Rónaörző Természetvédelmi Egyesület. Debrecen, 2014. (<http://molzoldovezet.hu/uploads/elovilagbaratkert.pdf>)

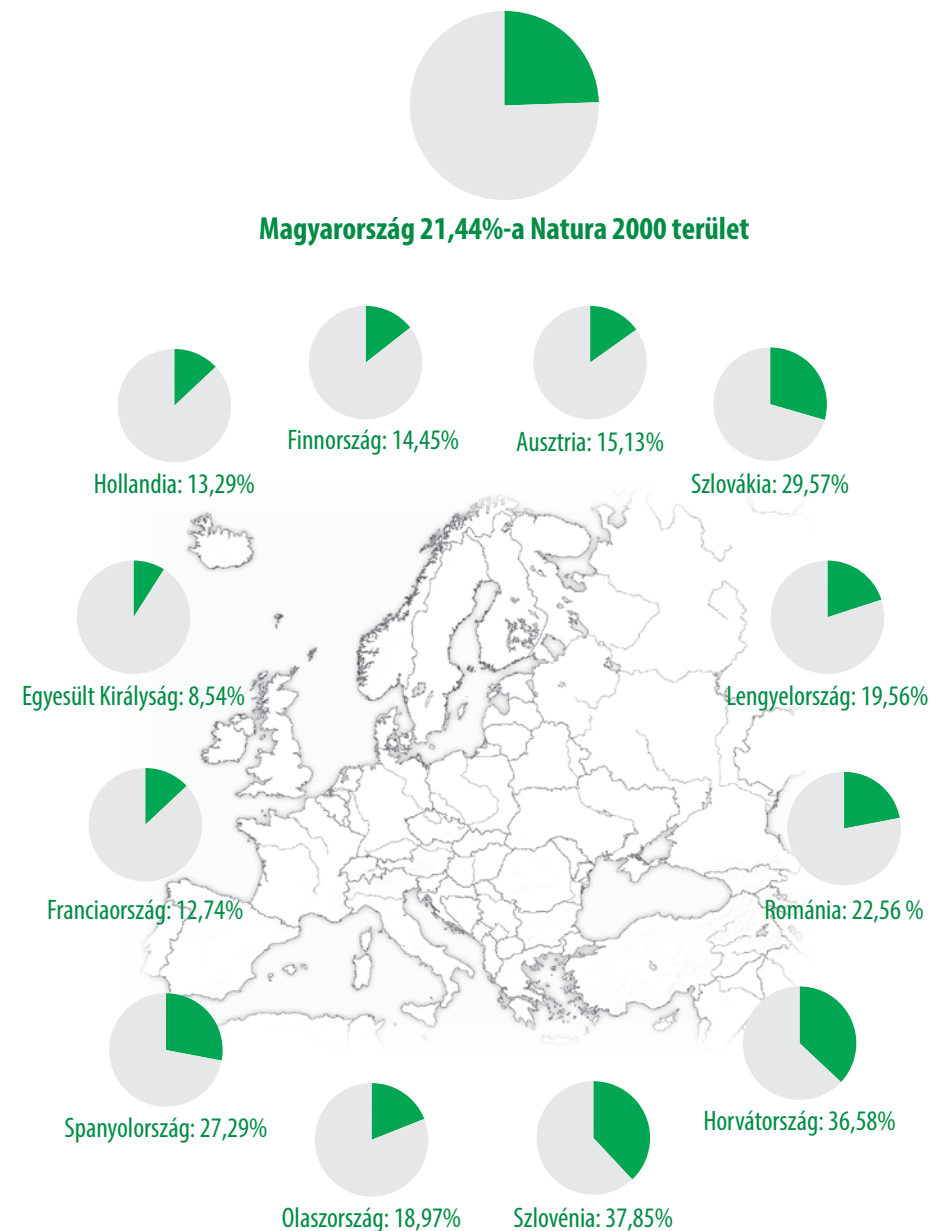
NATURA 2000 HÁLÓZAT MAGYARORSZÁGON

A kijelölési folyamat eredményeképpen a különleges természetmegőrzési területek száma Magyarországon összesen 479, a különleges madárvédelmi területek száma 56. A kijelölt Natura 2000 területek – a különleges madárvédelmi területek és a különleges természetmegőrzési területek – 1,99 millió hektárt tesznek ki, mely az ország területének 21,4%-a.

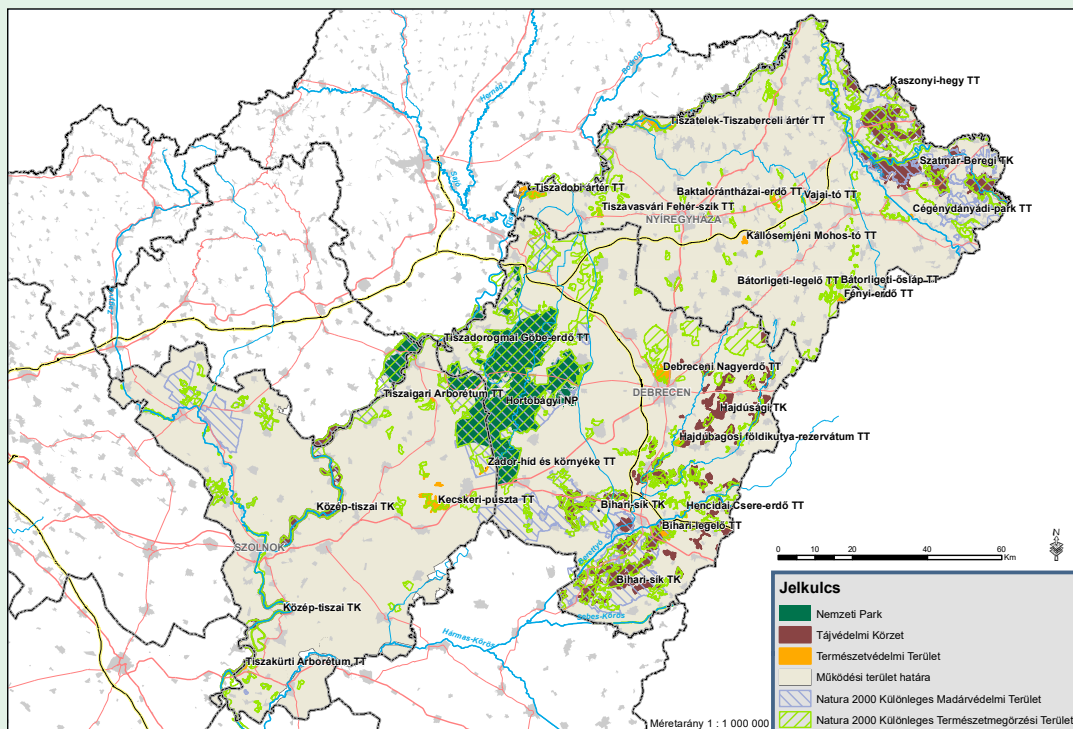

A Bihar különleges madárvédelmi terület erdőfoltokkal, szántókkal tarkított mozaikos gyepjei, az egykori kiterjedt vízivilág emlékeként fennmaradt időszakos vízállások, nedves rétek, mocsarak gazdag madárvilágnak adnak otthont.

Figyelembe véve hazánk egyedülálló természeti adottságait és a természeti értékek legtöbb nyugat-európai országénál jobb megőrzöttségét, a hazai területkijelölés mértéke valamivel az EU átlaga fölötti.

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területe 1 747 744 ha infografika-szerűen: 1 nemzeti park 4 tájvédelmi körzet 20 természetvédelmi terület 130 Natura 2000 terület (6 különleges madárvédelmi terület, 124 különleges természetmegőrzési terület) számos ex lege védett terület (láp, szikes tó, kunhalom, földvár). E területek természeti értékeinek bemutatását a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság Oktatási és Turisztikai Osztály koordinálja. Látogatóközpontok, múzeumok, tájházak, tanösvények és számos szervezett program várja a területek ismerkedni kívánó gyermekeket és felnőtteket.

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területének természetvédelmi térképe

Tudj meg többet!

<http://magyarnemzetiparkok.hu/a-np-igazgatóságok-működési-területe/>

<http://www.termeszetvedelem.hu/>

<http://www.hnp.hu/hu>

A hazai természetvédelem rendszerének megértéséhez fontos kiemelni, hogy a **nemzeti park** és a **nemzeti park igazgatóság** fogalmak közé nem tehetünk egyenlőségjelet.

Lássuk a különbségeket!

Hortobágyi Nemzeti Park	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
Védett természeti terület	Közszolgáltató, központi költségvetési szerv, melynek feladata: - természeti értékek védelme, megőrzése - védté nyilvánítás - közreműködés a természetvédelmi hatósági eljárásokban - természetvédelmi őrszolgálat működtetése - természetvédelmi kezelés - vagyonkezelés - nyilvántartás, kutatás, monitorozás - természetvédelmi információs rendszer működtetése - bemutató, oktatás
Területe: 79 459 ha	Működési területe: 1 747 744 ha 1 nemzeti park 4 tájvédelmi körzet 20 természetvédelmi terület 130 Natura 2000 terület (6KMT, 124 KTT) ex lege védett területek (láp, szikes tó, kunhalom, földvár)

Szabaduljunk ki végre!

Ma Magyarországon a természetvédelmi területekért felelős nemzeti park igazgatóságok feladata nem pusztán a megőrzés és védelem, hanem e tevékenység megalapozását jelentő kutatások koordinálása, szervezése, valamint a természeti értékek bemutatása turisztikai és környezeti nevelési keretek között.

A NATURA 2000 területeink, más funkcióik mellett, remek környezeti nevelési helyszínek is lehetnek. A természeti értékeinek bemutatását a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság Oktatási és Turisztikai Osztály koordinálja. Látogatóközpontok, múzeumok, tájházak, tanösvények és számos szervezett program várja a területtel ismerkedni kívánó fiatalokat és felnőtteket.

Vetélkedők és pályázatok

Darulesen

Túrák szakvezetéssel

Előadások

Szakmai napok pedagógusoknak

Terepi foglalkozások

Zöld Mikulás

Tantermi foglalkozások

A NATURA 2000 hálózathoz kapcsolódó monitorozás

Az élőhelyvédelmi irányelv rendelkezése értelmében a természetvédelmi helyzet kedvező vagy kedvezőtlen minősítése céljából a fajok és élőhelyek általános helyzetét monitorozni és értékelni kell.

A monitorozás alapján világos képet kell kapnunk az aktuális természetvédelmi helyzetről és annak különböző szinteken tapasztalható trendjeiről. A monitorozásnak jeleznie kell az irányelv eredményességét a tekintetben, hogy közelebb kerültünk-e a kitűzött célhoz. A tagállamoknak hatévente beszámolót kell benyújtaniuk az élőhelyvédelmi irányelv végrehajtásáról, hasonló jelentést szükséges benyújtani a madárfajok esetében is a madárvédelmi irányelv alapján háromévenként.

Hasznos linkek:

<http://natura.2000.hu/hu>

<http://www.mme.hu/natura2000-teruletek>

<http://www.termeszetvedelem.hu/>

<http://www.hnp.hu/hu/szervezeti-egyseg/termeszetvedelem/natura2000/oldal/mi-az-a-natura-2000>

<https://www.novenyzetiterkep.hu/node/89>

<http://natura2000.eea.europa.eu/>

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/access_data/index_en.htm

Hasznos irodalom:

Ambrus A., Danyik T., Kovács T., Olajos P.: Magyarország szitakötőinek kézikönyve. Természettár könyvsorozat. Budapest, 2018.

Bartha D., Király G., Schmidt D., Tiborcz V., Barina Z., Csiky J., Jakab G., Lesku B., Schmotzer A., Vidéki R., Vojtkó A., Zólyomi Sz. (szerk. / eds.): Magyarország edényes növényfajainak elterjedési atlasza. Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron. Bihari Z., Csorba G., Heltai M. (szerk.): Magyarország emlőseinek atlasza. Budapest, 2007.

Bölöni J., Molnár Zs., Kun A. (szerk.): Magyarország élőhelyei. Vegetációtípusok leírása és határozója. ÁNÉR 2011. Vácrátót, 2011.

Haraszty L. (szerk.): Magyarország madarai. Budapest, 2000.

Haraszty L. (szerk.): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. Pro Vértességi Közalapítvány, Csákvár, 2014.

Harka Á., Sallai Z.: Magyarország halfaunája. Képes határozó és elterjedési tájékoztató. Nimfea Termvéd. Egyesület. Szarvas, 2004.

Király G. (szerk.): Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei I. Határozókulcsok. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvalő, 2009.

Király G., Molnár V. A., Virók V. (szerk.): Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei II. Ábrák. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvalő, 2011.

Molnár V. A. (szerk.): Magyarország orchideáinak atlasza. Budapest, 2011.

Ujhelyi P. (szerk.): Élővilág enciklopédia. A Kárpát-medence állatai. Budapest, 2005.

Ujhelyi P., Molnár V. A. (szerk.): Élővilág enciklopédia. A Kárpát-medence gombái és növényei. Budapest, 2006.

Varga Z. (szerk.): A Pannon régió élő öröksége. A Natura 2000 hálózat. Budapest, 2014.

Szöveg és szakmai koncepció:

Szomoradné Tóth Erika

Fotók és illusztrációk:

Demeter Csilla, Demeter László, Habarics Béla,
dr. Kovács Gábor, Litkei Krisztina,
Liszes László, Nagy Gyula, Simay Gábor, Szilágyi Attila,
Szél László, Szomoradné Tóth Erika.

Felelős kiadó:

Dr. Kovács Zita

a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság igazgatója

2019